

PIXI

København, november 2022

13 BUD PÅ BYENS SJÆL

BARK
BARK

F R I
H E D
E N

pixi

GRAFFITI: ...BETA...nush...someone...

F R I
H E
D
E N

GRAFFITI: RAK

GRAFFITI: nush...someone... (on a ledge)

INTRODUKTION

I 2022 har Københavns Kommune gennemført kampagnen Byens Sjæl. Her er københavnernes blevet bedt om at hjælpe med at udpege de skæve og oversete bygninger, som har en særlig og unik betydning for Københavns historie og identitet. Bygninger, som ikke i forvejen er udpeget som fredet eller bevaringsværdige, men som alligevel betyder noget særligt. Bygninger, som giver byen sjæl.

Formålet med Byens Sjæl har bl.a. været at få samlet viden om, hvad der er karakteristisk for de bygninger, som borgerne finder vigtige at bevare for eftertiden, og starte en dialog om den oversete kulturarv i København.

Konkret kunne københavnernes nominere bygninger i perioden maj-juni 2022. I alt blev 217 bygninger nomineret.

For at sikre et både fagligt og uafhængigt blik på de nominerede bygninger og tværgående tendenser har Københavns Kommune nedsat et uafhængigt dommerpanel. Dommerpanelet har gennemgået københavnernes nomineringer og har bl.a. analyseret, hvilke tværgående karakteristika og værdier der kendetegner københavnernes nomineringer. Det er der kommet 13 BUD på Byens Sjæl ud af.

De 13 BUD kan læses i denne pixi.

For at få fuldt indblik i resultatet af drøftelserne og bedømmelsen samt indblik i de bygninger og nomineringer, der refereres til i de 13 BUD, henvises til Byens Sjæls "Slutrapport" fra november 2022.

13 BUD PÅ BYENS SJÆL

Dommerpanelet for Byens Sjæl har haft til opgave at finde og beskrive de fælles karakteristika og værdier, der kendetegner københavnernes nomineringer. Målet har været at få sat ord på byens sjæl, som den bliver set og beskrevet af københavnere gennem kampagnen.

Dommerpanelet har gennemgået 135 nomineringer og har heriblandt fundet 13 tydelige tendenser:

1. Lave bygninger
2. Høj æstetisk kvalitet
3. Tidligere industribygninger
4. Bydelsspecifikke bygninger
5. Vidnesbyrd om historien
6. Nyere arkitektur
7. Oaser
8. Kollektiv funktion
9. Potentialer
10. Plads til forskellighed
11. Flygtigere tidstegn og ikoniske dekorationer
12. Selvgroede områder
13. Bymiljøer

DE 13 BUD (1/4)

1. Lave bygninger

Den helt dominerende linje i københavnerne nomineringer er den lille skala. Det kan være det store, men lave industriallæg, den toetages bygning midt i et højere kvarter, byhuset, der ligger frit eller op ad en karré. Det kan også være bazarbygningen, dvs. den lange, lave, baraklignende struktur i én etage indeholdende en stribe butikker, der har noget farverigt og måske knapt så tungt og seriøst over sig som andre typer forretninger.

Man ser blandt andet den klare forkærlighed for lave bygninger i nomineringerne Bispebjerg Bakke 8, Nørrebrogade 33 og 216, og Læssøesgade 22, mens bazaren er repræsenteret i Uplandsgade 72, på Jernbane Allé 70 og Amagerbrogade 160.

Dommerpanelet tror, at man skal være forsigtig med udelukkende at tilskrive dette en landsbyromantisk sentimentalitet. Som det gang på gang påpeges i nomineringerne, er de tilbageværende lave bygninger vigtige vidnesbyrd om bydelens historie, og selvom indstillerne måske ikke selv har gjort sig det klart, ligger de lave bygningers værdi for dommerpanelet at se ikke mindst i, at de bryder karréen og dermed sikrer en variation i gadeforløbet og eksponerer de høje nabohuse.

2. Høj æstetisk kvalitet

Rigtig mange af de nominerede bygninger har en høj æstetisk kvalitet. Det gælder f.eks. Tullinsgade 1, der huser det lille Central Hotel, OSRAMHUSET i Valhalsgade 4, Helgoland på Øresundsstien 1, Skabelonloftet og B&W-hallerne på Refshalevej 167F og 177, Radiohytten på A.H. Vedels Plads 2, Bjørn Nørgaards Slangen på Bispebjerg Bakke samt "Prinsesse Vask" på Prinsesse Christines Vej på Amager, der er en æstetisk og historisk perle. På trods af stor diversitet i skala og bygningstyper er der tale om bygninger med arkitektonisk kvalitet og ofte karakter af vartegn for en hel bydel.

3. Tidligere industribygninger

Det er tydeligt, at københavnerne har fået øjnene op for de æstetiske kvaliteter og nye brugsmuligheder i industrisamfundets forladte fabriksbygninger (herunder mylderet af småbygninger i baggårdene, der tidligere blev anset for værdiløse). Det ses i f.eks. B & W Sektionshallerne, Dortheavej 4, Skabelonloftet og mange flere.

DE 13 BUD (2/4)

4. Bydelsspecifikke bygninger

Nomineringerne viser sans for, at nogle bygningstyper er karakteristiske for bestemte kvarterer, f.eks. Frankrigsgade 18, der som en etageejendom, der aldrig når højere end til 2. sal, er typisk for Amager, ligesom Theklavej 19 og Provstevej 13 er vigtige bygningstyper i Nordvestkvarterets særegne variation i bygningernes højde, hvor karréerne med de blottede gavle stadig rager op over lavere huse som på et maleri af Folmer Bendtsen. På samme måde afspejler nomineringerne fra Bispebjerg og Nordvest en bevidsthed om kvarterernes fortid med større og mindre industrier (f.eks. Glentevej 4 & 43 og Vibevej 31) ligesom indstillingerne af Solidaritetshuset og Folkets Hus på Nørrebro viser bydelens symbolske status som kerneland for venstrefløjen i København. Også villakvarterer har deres elskere med nomineringer af f.eks. Trekronergade 15, Hyltebjerg Allé 89 og Lindenborgvej 10.

5. Vidnesbyrd om historien

I mange begrundelser lægges der vægt på den nominerede bygnings betydning som et af de få tilbageværende tegn på kvarterets fortid. Erindringen om, hvad byen kommer fra, har stor betydning. Det gælder ikke mindst Valby (f.eks. Valby smedje og Mosedalvej 9), hvis oprindelige karakter af landsby man ønsker bevidnet, mens også nomineringerne af Frederikssundsvej 70, Hans Kirks Vej 8, Vibevej 23, Englandsvej 25 og mange andre fremhæver den indstillede bygnings karakter af "fortidens vidne".

6. Nyere arkitektur

Bindingsværk vil altid have sine tilhængere. Mere overraskende er nomineringerne af nyere arkitektur, som københavnere sætter pris på: Mjølnerparken, Øresundskollegiet, Telefontårnet, benzintanken i Landgreven, Amaryllis Hus, Vordingborggade 6 og endda den militante brutalisme i bygninger som Ramsingsvej 7 i Valby og Schou Epa Huset.

DE 13 BUD ^(3/4)

7. Oaser

En særlig type nomineringer gælder oaser, hvis funktion som spisesteder, klubber og rum for uoprætentiøs afslapning ofte også afspejler sig i selve bygningerne, f.eks. La Banchina, Marketenderiet i HF Mozart, SKK Nordre Klubhus, Reffen & Werkstatt, Bådklubben og Ristorante Undici på Wilders Plads. En anden type, der kan nævnes, er pølseboderne Harry's Place og Bistro Trekanten på henholdsvis Nordre Fasanvej 269 og Prags Boulevard 67, som måske mest af alt udtrykker vigtigheden af også den lille pause i både dagligdagen og gadebilledet.

8. Potentialer

En række nomineringer vidner om betydningen af bygninger, der pirrer fantasien og minder os om, at vi selv kan præge byen og bruge vores fysiske omgivelser. Det kan være alt fra den finurlige bygning til den funktionstømte fabrik. Fælles er, at bygningerne giver lyst til at gå på opdagelse – i bygningen selv eller i de muligheder, der ligger i den. Ofte har bygningerne potentiale som rammer om fællesskaber og københavnerliv. Det gælder eksempelvis Demokratigaragen på Rentemestervej 57, Bolsjefabrikken på Ragnhildgade 1, Vibevej 31 og Bådehavnsgade 47.

9. Kollektiv funktion

Kærligheden til bygninger, der lægger op til en kollektiv brug, er også tydelig. I flere tilfælde er det ligefrem svært at adskille bygningen fra sit indhold – dog er der næppe tvivl om, at bygningernes karakter har betydning for, hvilket liv der udfolder sig i dem. Eksempelvis Esromgade 15, Stengade 30, Glucksvej 2, Prags Boulevard 61, Fuglereden på Frederikssundsvej 70 og Lygtekroen på Lygten 29.

10. Plads til forskellighed

Nomineringerne viser, at sjælen ofte ligger i relationer mellem bygninger og deres omgivelser eller forholdet til deres historie. Sjælen ligger altså sjældent bare i bygningens fysiske fremtræden i sig selv. Det handler om bygningen på stedet. Om kontrasten, sammenhængen og diversiteten af bygninger i bybilledet, og om det spejl, bygninger er af deres tid og samfundet omkring. Af samme grund har mange af de nominerede bygninger ikke en bred ikonisk værdi for alle københavnere, men mere en værdi for gadebilledet, lokalområdet, udtrykket og dagligdagen. Fornemmelsen af, at der er plads til forskellige typer bygninger i byen, giver også fornemmelsen af, at der er plads til mangfoldighed på andre måder. En rummeligere by. Med plads til individet og den lille mand eller kvinde.

DE 13 BUD (4/4)

11. Flygtigere tidstegn og ikoniske dekorationer

En håndfuld af nomineringerne gælder mere flygtige tidstegn og dekorationer end selve bygningerne, de optræder på, f.eks. Irma-hønen og graffiti-inskriptionerne "Magtvej 69" og "Dine penge mig i røven", der alle er ikoniske og betydningsfulde for Københavns sjæl. Nævnes kan også facademaleriet med den fembenede ko i Havebyen Mozart samt værtshuset "Det Lille Øresund", hvor det nok mest er det herlige navn, der ønskes bevaret.

12. Selvgroede områder

Kærlighed kombineret med beskyttertrang viser københavnernes overfor selvgroede områder som Skudehavnen og Lorterenden. Områderne med deres særlige karakter forbindes af mange med byens sjæl og København.

13. Bymiljøer

Ud over de selvgroede områder, er flere andre bymiljøer blevet nomineret under Byens Sjæl. Det gælder nomineringer som Bådehavnsskurene på Oscar Pettifordsvej i SV, miljøet på Refshaleøen, Haveforeningen Birkevang i Brønshøj og byggeforeningshusene i Vanløsehøj Vejlaug omkring Lindenborgvej. Nomineringerne viser også her, at miljøerne flere steder tillægges langt større værdi end den enkelte bygning – og selvom hver enkelt bygning er en nødvendig brik for det samlede billede af miljøet, indeholder den ikke i sig selv den samme betydning som det samlede miljø.

EN EKSTRA OBSERVATION FRA DOMMERPANELET

I forbindelse med bedømmelsen af de 135 nominerede bygninger og identifikation af de 13 bud på Byens Sjæl havde dommerpanelet i øvrigt følgende refleksion:

Dommerpanelet noterede sig indledningsvis, at hele bagtæppet for byen – Københavns karakteristiske karrébyggeri i 4,5 og 6 etager – må betragtes som udgangspunktet for Byens Sjæl og de indkomne nomineringer. Karréerne, der i dag definerer Københavns højde og skyline, er at finde blandt de nominerede, men nærmere som undtagelsen end reglen. Dommerpanelets analyse er, at karréen ikke opfattes som truet af byudviklingen. Den tages på mange måder for givet som en positiv forudsætning for at kunne pege på de bygninger, der adskiller sig.

Dommerpanelet anerkender selv karréerne som en vigtig del af byens sjæl.

MEDLEMMER AF DOMMERPANELET

Camilla van Deurs
Stadsarkitekt

Lennart Lajboschitz
Erhvervsdrivende og iværksætter

Louise Jacobsen
Museumschef for Københavns Museum

Karsten Ifversen
Forfatter og arkitekturredaktør

Rasmus Jessing
Byggedirektør KAB

Rikke Rohr
Arkitekt og fhv. direktør for Demokratiskolen

Søren Ulrik Thomsen
Lyriker og essayist

"13 BUD på Byens Sjæl" er udarbejdet af BARK Rådgivning, november 2022.

BARK Rådgivning har faciliteret drøftelserne og bedømmelsesprocessen i dommerpanelet for Byens Sjæl samt drevet københavnerdialogen med deltagelse af dommerpanelet. BARK Rådgivning har ligeledes skrevet slutrapporten for Byens Sjæl.

